

ОСОБЛИВОСТІ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ-ІНОЗЕМЦІВ ПІДГОТОВЧОГО ФАКУЛЬТЕТУ

Підготовка іноземних громадян у вищих навчальних закладах України набуває особливої актуальності в сучасних умовах. Вивчення специфіки підготовки іноземних студентів підготовчих факультетів вищих навчальних закладів свідчить про важливість організації навчального процесу, у тому числі самостійної роботи студентів.

Проблема організації самостійної роботи студентів посіла провідне місце у дослідженнях відомих вітчизняних та зарубіжних учених: А.М. Алексюка, Ю.К. Бабанського, В.П. Беспалька, В.А. Козакова, О.Г. Мороза, П.І. Підкасистого та ін. [1; 2; 6; 8; 9].

Проблеми організації навчання та особливості самостійної роботи студентів підготовчих факультетів медичних і фармацевтичних навчальних закладів опубліковані у наукових працях Г.Г. Ерьомкіної, З.І Коваленко, Н.Ф. Коряковцевої, О.І. Матвеевої, С.П. Остапенко та ін. [4; 5; 7].

Автори розкривають сутність самостійної роботи, її види і форми, дидактичні принципи, визначають роль, функції у загальній системі підготовки фахівців та ін.

Метою статті є дослідження питання організації самостійної роботи студентів-іноземців підготовчих факультетів вищих навчальних закладів з метою підвищення якості організації навчального процесу та підготовки іноземних громадян у вищих навчальних закладах України.

А.М. Алексюк до основних форм самостійної роботи відносить роботу над підручниками, навчальними посібниками, першоджерелами на лекціях, семінарах і в позалекційний час (конспектування, реферування, складання тез); над документами; у лабораторіях, на практичних заняттях; розв'язування задач, виконання вправ; самостійні спостереження; підготовка доповідей; виконання різноманітних індивідуальних завдань, курсових і дипломних проектів; залучення студентів до активної науково-дослідної роботи та ін. [1].

Зокрема, відомий учений-педагог П.І. Підкасистий зазначає, що самостійна робота є таким засобом навчання, який у кожній конкретній ситуації засвоєння відповідає конкретній дидактичній меті та її завданню; формує на кожному етапі у того, хто навчається, необхідний обсяг і рівень знань, навичок і вмінь для вирішення певного класу пізнавальних завдань і, відповідно, просування від незнання до знання, від нижчих до вищих рівнів мисленнєвої діяльності; виробляє в тих, хто навчається, психологічну установку на систематичне поповнення своїх знань і формування умінь орієнтуватись у потоці наукової та політехнічної інформації при вирішенні нових пізнавальних завдань, на думку вченого, є важливою умовою самоорганізації і самодисципліни в оволодінні методами пізнавальної діяльності та знаряддям педагогічного управління самостійною пізнавальною діяльністю [9].

У наукових дослідженнях З.І. Коваленко, О.І. Матвєєвої, С.П. Остапенка позааудиторна самостійна робота студентів підготовчого факультету передбачає різні форми, серед яких: екскурсії та поїздки, відвідування виставок, театрів, музеїв і концертних залів; проведення бесід, підготовка та проведення тематичних занять і вечорів.

Проведенню тематичного заняття передують попередня копітка робота (у групі й індивідуальна):

- лексико-граматична – тлумачення значень слів пісень, віршів, прози, пояснення особливих конструкцій фраз тощо;
- фонетична – уточнюються акценти, ставиться дикція, виразність читання художніх та публіцистичних текстів та ін.;
- лінгвокраїнознавча – у творчому процесі спілкування між викладачем і студентом формується художній образ на понятійному та емоційно-чуттєвому рівні, де інструментом пізнання є російська мова [5].

Н.Ф. Коряковцевою зроблено аналіз змісту та форм самостійної роботи з опанування нерідною мовою та охарактеризовано характер завдань для вивчення мови. Автором подано класифікацію завдань, серед яких лінгвістичні та лінгвометодичні, комунікативно спрямовані та ін.; виокремлено підготовчі вправи на формування вмінь і навичок володіння нерідною мовою [7].

На наш погляд, основним принципом організації СРС має стати перехід усіх студентів на індивідуальну роботу – від формального виконання певних завдань при пасивній ролі студента до пізнавальної активності з формуванням власної думки при вирішенні поставлених проблемних питань і завдань.

Мета організації самостійної роботи студентів-іноземців підготовчого факультету полягає в тому, щоб закласти підґрунтя для подальшого навчання, навчити студента осмислено і самостійно працювати спочатку з навчальним матеріалом, потім з науковою інформацією, закласти основи самоорганізації і самовиховання з тим, щоб прищепити вміння навчатися самостійно.

Студентам запропоновано програму самостійної роботи з російської мови, яка містить модулі “Грамаітичний матеріал”, “Розмовні теми”, “Читання й переклад текстів з наукового стилю мовлення” за професійними напрямками.

Метою вивчення російської мови як іноземної на підготовчому факультеті Національного фармацевтичного університету є формування у студентів знань, умінь і навичок: передати зміст прочитаного, побудувати власний вислів, в основі якого – інтерпретація основної ідеї тексту; прочитати текст зі швидкістю 60–75 слів за хвилину; розуміти зміст наукового стилю при читанні; передавати повноту, точність і глибину розуміння текстів; розкриття логічної структури тексту; складання плану прочитаного; уміння взяти участь у діалозі з теми тексту і продемонструвати ступінь розуміння співрозмовника та ін.

Основними формами самостійної роботи, як вважають В.І. Євдокимов, Т.П. Агапова, І.В. Гаврик, є: аудиторна робота – консультації (потоківі, групові, індивідуальні, цільові, методичні, установчі та інші); колоквиуми, контрольні роботи та позааудиторна робота (планується викладачем на один семестр або на весь період вивчення дисципліни) [10].

Самостійна робота реалізується:

- безпосередньо в процесі аудиторних занять – на лекціях, практичних та семінарських заняттях, при виконанні лабораторних робіт.
- у контакті з викладачем поза рамками розкладу – на консультаціях, у ході творчих контактів, при виконанні індивідуальних завдань та ін.
- у бібліотеці, в гуртожитку, на кафедрі при виконанні студентом навчальних і творчих завдань.

Серед основних форм аудиторної та позааудиторної самостійної роботи студентів підготовчого факультету є: робота з навчальною літературою, читання текстів, переклад, робота з конспектами лекцій; виконання завдань, підготовка рефератів, повідомлень, доповідей, підготовка до тестового контролю тощо.

Розробка комплексу методичного забезпечення навчального процесу є найважливішою умовою ефективності СРС. До такого комплексу слід віднести тексти лекцій, навчальні та методичні посібники, банки завдань, сформульованих на основі реальних даних, банк розрахункових, моделювальних, тренажерних програм і програм для самоконтролю, автоматизовані навчальні і контрольні програми, інформаційні бази дисципліни або групи родинних дисциплін тощо. Це дасть змогу організувати проблемне навчання, у якому студент є рівноправним учасником навчального процесу. Для організації та контролю самостійної роботи студентів на кафедрі фундаментальної та мовної підготовки розроблено навчально-методичні посібники, методичні рекомендації, завдання для самостійної роботи

Індивідуальні заняття з російської мови як іноземної проводяться з окремими студентами з метою підвищення їх підготовки та розкриття індивідуальних творчих здібностей. Важливою формою для забезпечення самостійної роботи є консультації як форма навчання, при якій студенти отримують відповіді на конкретні запитання чи пояснення зазначених теоретичних положень або аспектів їх практичного застосування. Консультації можуть бути індивідуальними або груповими. Індивідуалізація самостійної роботи забезпечує найбільшою мірою розкриття особистих здібностей кожного студента. Активність роботи студентів на звичайних практичних заняттях може бути посилена введенням нової форми СРС, сутність якої полягає в тому, що на кожне завдання студент отримує свій індивідуальний варіант, при цьому умова завдання для всіх студентів однакова, а вихідні дані – різні. Перед початком виконання завдання викладач дає лише загальні методичні вказівки (загальний порядок роз'язання, точність і одиниці виміру певних величин, наявні довідкові матеріали тощо). Виконання СРС на заняттях з перевіркою результатів викладачем привчає студентів грамотно і правильно виконувати технічні розрахунки, користува-

тися обчислювальними засобами і довідковими даними. Матеріал, що вивчається, засвоюється глибше, у студентів змінюється ставлення до лекцій, оскільки без розуміння теорії предмета, без гарного конспекта важко розраховувати на успіх у вирішенні завдань. Це покращує відвідуваність як практичних, так і лекційних занять.

З урахуванням рівня підготовленості студентів-іноземців під час вивчення російської мови як іноземної враховано їх здібності, можливості, індивідуальні якості.

Як показали дослідження, проведені на кафедрі, останнім часом все більше уваги приділяється інформаційним технологіям, зокрема інтернет-технологіям. Студентам підготовчого факультету надається інформація, яку можна знайти в російськомовній частині мережі Інтернет і студенти користуються засобами інформації, енциклопедійними ресурсами, сайтами і порталами з різною інформацією як для вивчення російської мови, так і для володіння нею.

Самостійна робота іноземних студентів організована з метою оволодіння ними основними видами мовленнєвої діяльності. Спинимось докладніше на формуванні вмінь аудіювання, читання й перекладу текстів, усного і писемного висловлювання думок, граматичного конструювання тощо. Під аудіюванням розуміємо сприймання на слух аудитивного матеріалу та усвідомлення його змісту і функціонально-стилістичних особливостей. Під час аудіювання студент зможе перевірити свою готовність розуміти на слух російське мовлення. Під час аудиторних занять не завжди є час приділити увагу слабким студентам, і тому їм необхідно додатково попрацювати над аудитивним матеріалом з викладачем. Студенти мають розуміти на слух мовлення нормального темпу як з голосу педагога, так і зі звукозапису, побудованого на знайомому матеріалі. Перевірку розуміння змісту почутого здійснюємо за допомогою запитань, тестування, усного та письмового переказу.

Відповідно до навчальної програми, іноземний студент має навчитися брати участь у мовленнєвому спілкуванні, під час якого використовується засвоєний ним лексико-граматичний матеріал. Так, від нього вимагається вміння відповісти на запитання з вивченої тематики, проводити бесіду репліками: викладач – студент; студент – студент тощо. Під час позааудиторних занять ми забезпечуємо студентів активну участь у мовленнєвій взаємодії в межах заданої ситуації. Він має виявити такий рівень сформованості вмінь і навичок, при якому він здатний без попередньої підготовки в природному темпі мобілізувати засвоєні іншомовні засоби з метою здійснення реальної комунікації. Оволодіваючи обома формами усного мовлення (діалогічною та монологічною), студенти тренуються у побудові зв'язних висловлювань обсягом не менше ніж 20 фраз.

Завдання для СРС розроблено різних рівнів складності (залежно від можливостей, здібностей і рівня підготовленості студентів).

Самостійна аудиторна робота на початку вивчення російської мови спрямована на формування навичок читання, письма, списування, напи-

сання диктантів, розпізнавання лексичних одиниць, де пропущені літери. Для формування умінь і навичок на кафедрі фундаментальної та мовної підготовки НФаУ розроблено ряд вправ для самостійної роботи, які контролюють викладачі. Частина з них студенти виконують під наглядом викладача, а частину вони виконують дома самостійно.

Завдання, які студенти виконують позааудиторно, мають доводитися до відома студентів на стендах чи в інформаційно-методичних матеріалах.

Завдання мають спрямовуватися на перевірку раніше засвоєних знань та перевірку вмінь їх використовувати.

Характер комунікативних завдань з організації самостійної роботи з російської мови як іноземної на прикладі самостійного читання є найбільш важливим. Перевірка та аналіз рівня володіння іноземними студентами навичками читання свідчить, що їх рівень залежить від рівня складності завдань для самостійної роботи, умінь навчатися самостійно, перевіряти та оцінювати своє читання. Підбір необхідних мовленнєвих засобів, редагування та коригування текстів, самостійне вдосконалення читання і аудіювання, самостійна тренувальна робота – усе це є індивідуальною самостійною роботою іноземних студентів підготовчого факультету.

Переклад розглядається як важливий засіб опанування мовного матеріалу і як особливий необхідний сучасній людині вид мовленнєвої діяльності. На позааудиторних заняттях його використовують в усній та письмовій формі під час перекладу, як з рідної мови на російську, так і з російської на рідну в межах засвоєного в усному мовленні матеріалу. Тексти художньої та науково-професійної літератури студенти перекладають, користуючись при цьому словниками. Водночас у них виробляються вміння здійснювати усні переклади прочитаного без словника. Переклад у письмовій та усній формі використовується як допоміжний засіб навчання та контролю, а також як один із можливих способів отримання інформації російською мовою.

На позааудиторних заняттях додатково вивчається граматичний матеріал, який потребує багато часу для його пояснення або є поодиноким явищем, що не підлягає узагальненню. Наприклад, існують особливі випадки утворення множини іменників та перевіряється рівень сформованості граматичних умінь і навичок за допомогою перекладу з рідної мови на російську та навпаки, вміння розпізнавати та відрізнити граматичні явища, які вживаються у письмовій мові.

Самоконтроль відбувається в процесі вивчення дисципліни при підготовці до контрольних заходів. Метою самоконтролю є робота над своїми помилками згідно з обумовленим алгоритмом або відповідями, оцінка свого рівня знань. Самоконтроль студентів та магістрантів забезпечує функціонування внутрішнього зворотного зв'язку в процесі навчання, одержання студентами інформації про повноту і якість вивчення програмного матеріалу, міцність сформованих умінь і навичок, а також усуває труднощі та недоліки, що виникли. Самоперевірка має велике психологічне значення, стимулює навчання. За її допомогою студент реально переконується в то-

му, як він оволодів знаннями, перевіряє правильність виконання вправ шляхом зворотних дій, оцінює практичну значущість результатів виконаних завдань, вправ та ін.

Висновки. Для забезпечення ефективної самостійної роботи з вивчення російської мови іноземними студентами важливо не тільки обрати ефективні форми та методи навчання й навчально-методичні матеріали, а й створити взаємини між викладачами й студентами, які сприятимуть якісному вивченню російської мови, подальшому навчанню у вищих навчальних закладах, реалізації творчого потенціалу кожного студента.

Література

1. Алексюк А.М. Загальні методи навчання в школі / А.М. Алексюк. – [2-е вид. перероб і доповн.]. – К. : Рад. шк. – 200 с.
2. Бабанский Ю.К. Оптимизация процесса обучения: Общедидактический аспект / Ю.К. Бабанский. – М. : Педагогика, 1977. – 254 с.
3. Гончаренко С. Український педагогічний словник / С. Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 374 с.
4. Еремкина Г.Г. Формирование навыков самостоятельной работы у студентов медвузов / Г.Г. Еремкина // Тенденции развития и преподавания русского и украинского языков как иностранных в современных условиях : сб. матер. Всеукр. науч.-прак. конф., 12–13 мая 2005 г. – Запорожье, 2005. – С. 46–48.
5. Коваленко З.И. Внеаудиторная работа как средство интенсификации и оптимизации процесса обучения / З.И. Коваленко, О.И. Матвеева, С.П. Остапенко // Язык и специальность: актуальные проблемы обучения иностранцев в высшем учебном заведении : сб. материалов первой Междун. конф., 14–16 окт. 2010. – Харьков, 2010. – С. 110–113.
6. Козаков В.А. Самостоятельная работа студентов и ее информационно-методическое обеспечение : учеб. пособие / В.А. Козаков. – К. : Либідь, 2002. – 304 с.
7. Коряковцева Н.Ф. Содержание и формы внеаудиторной работы по овладению неродным языком / Н.Ф. Коряковцева // Русский язык и литература в общении народов мира: проблемы функционирования и преподавания. – М. : Русский язык, 1990. – С. 228–240.
8. Пидкасистый П.И. Организация учебно-познавательной деятельности студентов / П.И. Пидкасистый. – [2-е изд., доп. и перер.]. – М. : Педагогическое общество России, 2005. – 144 с.
9. Пидкасистый П.И. Психолого-дидактический справочник преподавателя высшей школы / П.И. Пидкасистый, Л.М. Фридман, М.Г. Гарунов. – М. : Педагогическое общество России, 1999. – С. 268–270.
10. Самостійна робота студентів з загальної педагогіки : посібник для студентів / В.І. Євдокимов, Т.П. Агапова, І.В. Гавриш, Л.П. Харченко. – Х. : Основа, 1997. – 33 с.

ШАПОВАЛ О.А.

РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОГО ІНТЕРЕСУ КУРСАНТІВ У ПРОЦЕСІ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Пізнавальний інтерес завжди виявляється в пізнавальній діяльності курсанта, на основі якої відбувається засвоєння ним різноманітного досвіду.

Процес формування пізнавального інтересу залежить від багатьох чинників: соціального середовища, особистості офіцера та рівня його під-